

Pplk. Ing. Ivo Pikner, Ph.D., pplk. Ing. Miroslav Krčmář,
doc. Ing. Milan Kubeša, CSc.

Nová poslání NATO vyžadují nové schopnosti (Lisabonský summit 2010)

Příspěvek se zabývá novými pohledy na poslání Aliance v nadcházejícím období pěti až deseti let. Toto poslání je podmíněno dosažením vyšší úrovně budoucích vojenských schopností při zajišťování obrany a bezpečnosti v rámci Aliance i mimo ni. Připravovaný protiraketový deštník by měl do roku 2018 pokrývat celé alianční území. Schválená deklarace k Afghánistánu předpokládá postupné předávání odpovědnosti za bezpečnostní situaci místní vládě do roku 2014, uskutečnilo zasedání Rady NATO-Rusko.

Článek charakterizuje vybrané iniciativy a procesní opatření členských států a Aliance jako celku, které bude nutné realizovat k dosažení požadovaných schopností za neustálého snižování zdrojového rámce. Opírá se o myšlenky obsažené ve studii Center for Technology and National Security Policy National Defense, USA.

Úvodem

Každá nová strategická koncepce NATO je reakcí na proměny bezpečnostního prostředí, a to s určitým časovým zpožděním. Je tomu tak i v současnosti, kdy na lisabonském summitu v listopadu 2010 byla schválena a přijata koncepce nová. Tato byla již několik let diskutovaná a žádaná nejen samotnými členy NATO, ale i jejími partnery.

Strategická koncepce NATO z roku 1999 byla v mnoha ohledech překonána a nevyhovovala současnému systému mezinárodních bezpečnostních vztahů na straně jedné, jakož i vztahům mezi členskými zeměmi na straně druhé. Jak „římská“ strategická koncepce z roku 1991, tak i v současnosti dosluhující koncepce z roku 1999 vždy znamenaly institucionální a transformační „zemětřesení“ v politicko-vojenských orgánech a strukturách, jakož i v dislokaci a výstavbě armád členských států.

Lze očekávat, že tomu nebude po Lisabonu 2010 jinak. Nabízí se však proti minulosti příležitost k tomu, aby se v následujících letech pozornost soustředila nejen na podstatné zkrácení celého transformačního procesu, ale aby se věnovalo daleko více pozornosti k posílení **nových vojenských schopností**, což si vyžaduje současnost a hlavně blízká budoucnost, poznamenaná nedostatkem finančních prostředků. Aliance má dostatek zkušeností získaných z přípravy a vedení dosud probíhajících vojenských operací, zvláště v Afghánistánu a Iráku.

Odpovědní politici a vojenští představitelé NATO jsou zodpovědní nejen za diskuzi o potřebě zvýšení vojenských schopností, ale především za vytvoření podmínek pro dosažení požadovaných budoucích schopností. Aliance a jednotlivé členské státy musí najít nové cesty jak připravovat ozbrojené síly na jejich efektivní použití v rámci budoucích pravděpodobných operací jako reakce na nové bezpečnostní výzvy a hrozby.

S rozvojem schopností nelze otálet

K dosažení těchto cílů musí NATO a jeho členské státy zintenzivnit transformační procesy, které budou vycházet z důsledné analýzy stávajících vojenských schopností

a způsobů vedení operací a misí a v souvislosti s tím stanovit a prosadit požadavky na nadcházející pět až desetileté období. Cílem je vytvoření specifického souboru iniciativ a reformačních procesů, které nemohou být realizovány tak jako v minulosti s několikaletým časovým zpožděním po přijetí nové koncepce, ale zcela logicky a nutně byly předloženy ke schválení představitelům členských států Aliance na lisabonském summitu v listopadu 2010.

V současném, rychle se měnícím bezpečnostním prostředí nelze připustit časové zpoždění, což by bezesporu přineslo nepřijatelné zvýšení bezpečnostních rizik. Je chvályhodné, že mnohé členské státy nečekají na oficiální přijetí koncepce, ale již nyní prioritně realizují ve svých ozbrojených silách opatření ke zvýšení vojenských schopností. Nejen v Armádě České republiky, ale i v řadě dalších členských států jsou tyto národní opatření navíc limitovány snižováním výdajů na obranu. A tak souběžně s přípravou nové strategické koncepce NATO, na národních úrovních intenzivně probíhají procesy, které stimulují budování nových, reálnou situací v bezpečnostním prostředí vynucených a potřebných, vojenských schopností pro nové, moderní vedení operací a misí.

V souvislosti s omezováním vojenských zdrojů následkem probíhajícího období recese jsou navíc všechny členské státy NATO nuceny zvýšit důraz na vytváření nových vojenských schopností a prosazování reformu v ozbrojených silách. Nově vynakládané prostředky musí být maximálně efektivně využity, musí být uplatněn společný přístup členskými státy na straně jedné a národní specifika na straně druhé. Opatření musí být realizována v úzké návaznosti na konkrétní body poslání Aliance, jež jsou obsahem nově přijaté strategické koncepce.

Čtyři „nová“ poslání Aliance – čtyři „R“

Čtyři pohledy, rozpracované v projektu Spojeneckého velitelství pro transformaci (ACT – Allied Command Transformation), nazvaného „Rozmanitá budoucnost 2030“ (Multiple Futures Project 2030), aplikované na čtyři v současnosti platná poslání Aliance, odrážejí prioritní zájmy členských států Aliance. Tato čtyři poslání Aliance pro budoucí období lze charakterizovat jako „čtyři R“ (Reassurance, Resilience, Responsibility a Reengagement). Jednotlivá „R“ mají následující význam:

- **Reassurance** – znamená opětovné **potvrzení platnosti** dodržení závazku vyplývajícího z článku 5 Washingtonské smlouvy. Jedná se tedy o připravenost a jednotnost v rámci společné reakce na ozbrojený útok agresora.
- **Resilience** – je výrazem k vyjádření **pružnosti** při reakci na akce nespádající pod článek 5, kam lze zahrnout boj proti všem formám terorismu a jiné netradiční hrozby, které vyžadují nasazení vojenských jednotek.
- **Responsibility** – znamená projev sdílené **odpovědnosti** členů Aliance za aktivní podíl při řešení krizových situací a reakci na ně v případech, kdy Severoatlantická rada (NAC – North Atlantic Council) schválí vyslání mise, včetně expedičních misí vyslaných na strategické vzdálenosti.
- **Reengagement** – představuje **společné aktivity** s partnery a účastníky z dalších států mimo území Aliance v utváření místního prostředí prostřednictvím vojenské diplomacie, vojenské spolupráce a pomoci při budování a rozvoji jejich stávajících vojenských kapacit.

Cesty k dosažení čtyř „R“

Tato čtyři poslání (dále jen „4R“) tvoří podstatu, resp. pilíř nové strategické koncepce NATO. Lze konstatovat, že v současnosti nejsou tato poslání podložena požadovanými schopnostmi. K tomuto závěru došlo ACT NATO v Norfolku v roce 2009 a identifikovalo celkem 50 oblastí, kde je potřeba odstranit nedostatky ve schopnostech. Dosavadní iniciativy pod vedením tohoto velitelství směřující ke zvýšení kvality schopností, které by se přibližovaly požadavkům k naplnění jednotlivých poslání, mají *ad hoc* charakter a členskými státy vnímány jako doporučení.

Na podporu a naplnění čtyř hlavních poslání Aliance „4R“ je navrženo 13 hlavních iniciativ, které jsou v současných plánech a programech Aliance obsaženy, a které by měly být řešením pro dosažení vyšší kvalitativní úrovně budoucích schopností, viz tabulka.

Tab.: Iniciativy vedoucí k naplnění nového poslání Aliance

Poslání – mise	Iniciativy
REASSURANCE	Conventional Reassurance Initiatives Strategic Reassurance Initiatives Naval Situational Awareness Initiatives
RESILIENCE	Counterterrorism Initiatives Consequence Management Initiatives Cyber Defence Initiatives
RESPONSIBILITY	Deployability and Usability Initiatives C4ISR Interoperability Initiatives Comprehensive Approach Initiatives SOF Interoperability Initiatives
REENGAGEMENT	Partner Interoperability Initiative Military Training and Defence Reform Initiatives Military Cooperation with Former Adversaries Initiatives

Každá z těchto iniciativ sehrává svou nezastupitelnou roli, v komplexu pak společně vytváří silný koherentní celek. Ne všechny budou však realizovány, ale každá z nich bude jednotlivě posuzována podle svého charakteru a dostupnosti. Propojení nového poslání Aliance „4R“ s navrženými iniciativami je znázorněno na obr. na str. 6.

Nová strategická koncepce bude tou nejlepší možností, jak převést schopnosti NATO na vyšší úroveň s cílem vytvořit podmínky a připravit nejen členské státy ale i státy participující na plnění nových misí. Většina z uvedených 13 iniciativ prezentovaných v projektu ACT se zabývá přibližně pěti oblastmi schopností, které by měly být považovány za nejvyšší priority Aliance:

Za prvé – Vojenská velitelství NATO musí znovu získat a prokázat schopnost realizovat stěžejní poslání Aliance v oblasti společné obrany podle článku 5 WS. Tento krok představuje zejména změnu orientace příslušných velitelství a personálu v oblastech plánování, vzdělávání a přípravy ozbrojených sil zaměřených na podporu aktivit v rámci plnění úkolů podle článku 5 WS.

Za druhé – Síly a prostředky nabízené členskými státy nebo partnery pro vedení operací v rámci území NATO i mimo něj musí být plně schopny nasazení

a přežití s využitím vlastních prostředků a zdrojů. Posledně zmíněné schopnosti jsou v prostředí rozšířené Aliance stěžejní zejména v souvislosti s tím, že i přes omezenou dostupnost zdrojů musí tyto jednotky počítat s velmi reálnou variantou, která je spojena s nutností přesunu do oblastí nasazení do operací v rámci článku 5 i mimo něj na vzdálenostech stovek i tisíců kilometrů. Proto jsou schopnosti nasazení a přežití považovány pro budoucnost Aliance za zásadní.

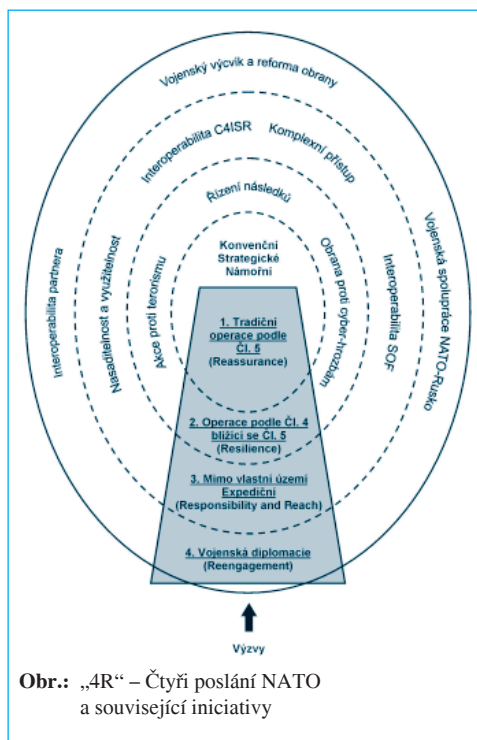
Za třetí – Schopnost společného C4ISR (Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance) je klíčová. Efektivní a úspěšné vedení C4ISR v rámci budoucích operací za společné účasti spojeneckých a partnerských jednotek bude daleko důležitější, než tomu bylo v minulosti. Tyto schopnosti by měly mít nejvyšší priority pro budoucí investice, jak ze strany jednotlivých členských států, tak Aliance samotné.

Za čtvrté – v období několika let všeobecného akceptování komplexního přístupu (CA – Comprehensive Approach) jako nejvhodnějšího přístupu k řešení konfliktů, nastal v oblasti úsilí Aliance směřovaného ke spolupráci s civilními partnery určitý rozkol. Z toho důvodu, přestože se jedná o neprioritní oblast, musí být hlavní oblast investic směřována k tomu, aby se Comprehensive Approach stal ústředním operačním konceptem platným pro všechny mise.

Za páté – Aliance musí s využitím širokého spektra dostupných nástrojů vytvořit robustnější strategii „vojenské diplomacie“ s cílem utvářet prostředí cestou posilování partnerství, stabilizace problémových oblastí a vytvoření kooperativních přístupů s bývalými protivníky.

Aliance zakončuje sérii diskuzí nad novou strategickou koncepcí a s tím spojeného úsilí zaměřeného na stimulaci rozvoje budoucích schopností v době, kdy jsou všichni její členové nuceni čelit dopadům globální finanční krize a bezprecedentního nárůstu nákladů na právě vedené operace. Bráno z tohoto pohledu lze konstatovat, že pouze tři členové Aliance jsou schopni splnit všechny čtyři zamýšlené cíle, které mají dát možnost Alianci získat schopnosti, které jsou potřebné pro realizaci určených misí. Těmito čtyřmi cíli jsou:

- alokace 2 % HDP na vojenské výdaje,
- alokovat 20 % vojenských výdajů na investice,
- udržovat 50 % pozemních jednotek ve stavu schopnosti nasazení a z toho

- 10 % pozemních jednotek ve stavu udržitelnosti.

Z tohoto pohledu lze očekávat, že důrazná opatření přijatá na lisabonském summitu posílí snahy o dosažení těchto cílů a pokusí se zastavit téměř „volný pád“ vojenských výdajů, jež je zaznamenáván napříč celou Aliancí.

Bez reformem to nepůjde

Z hlediska výše uvedené situace v oblasti dostupnosti zdrojů budou stěžejními třemi pilíři realizace plánu Aliance pro vytvoření výše uvedených budoucích schopností především **implementace reformem v ozbrojených silách, dosažení vyšší efektivity vynakládaných prostředků a hledání dodatečných multilaterálních řešení.**

Pro naplnění těchto oblastí (pilířů) realizace rozvoje schopností je definováno **deset reformních opatření**, které by měly být realizovány a rozsáhleji využity nejen v Alianci jako celku, ale vnímány a implementovány do národních transformačních procesů jednotlivých členských států. Jedná se o reformní – transformační opatření v následujících oblastech:

1. National Force Restructuring.
2. New-Era Rationalization of Force Structures.
3. Common Funding and Pooling Arrangements for Equipment.
4. Common Funding for Operations.
5. Networked Forces.
6. Force Interoperability.
7. NATO Command Structure Reforms.
8. Headquarters Reform.
9. Division of Missions between NATO and the EU.
10. Greater Armaments and Industrial Cooperation.

Nejdůležitější opatření jsou zaměřena na **maximalizaci společného financování** určeného pro prioritní Program bezpečnostních investic NATO (NSIP – NATO Security Investment Program) v rámci iniciativ C4ISR, a dále na programy pro větší společné financování prioritních vojenských operací. Očekává se, že realizace těchto programů bude obzvláště obtížná, protože NSIP je v současné době přečerpán o více než půl miliardy euro. Další návrhy, které by měly přinést vyšší efektivitu, jsou v oblastech:

- restrukturalizace národních sil tak, aby byly schopny dosáhnout identifikovaných požadavků,
- rozvoje nových zařízení pro sdílení techniky a materiálu a větší objem mnoho-národní akvizice,
- vytvoření vyšší úrovně interoperability v oblasti vybavení, koncepcí, doktrín a výcviku,
- podpory širšího sdílení zpravodajských informací,
- racionalizace národních příspěvků ve formě malých jednotek,
- vytvoření systému kooperace a dělby práce mezi NATO a EU,
- úpravy velitelských struktur Aliance a reforma štábních procesů,
- stimulace k širší průmyslové spolupráci a
- vybudování kapacit s partnerskými státy a institucemi.

Pro Alianci jsou neméně důležité **nové investice**. Bude-li dvojitý pilíř vyšší efektivity a nových investic podporován všemi členy Aliance, bude tato mocí zajišťovat obranu a bezpečnost svým členům za podstatně nižších nákladů.

Pokud má být přijato všech 13 iniciativ v oblasti schopností tak, jak jsou navrhovány v materiálech ACT, musí být nový proces obranného plánování (DPP – Defence Planning Process), předložený na summitu ve Strassbourg-Kehlu v roce 2009, plně implementován a dále dopracován v rámci obranného plánování jednotlivých členských států. To znamená, že se Aliance a její členské státy musí více zaměřit na celkově vyšší plánovací synergii a transparentnost ve schopnostech, alespoň cestou jednoduchého dokumentu, stanovícího požadavky na vojenské a nevojenské schopnosti, cíle a zdroje národních sil, řešení nedostatků a hodnocení rizik. Rozumnou koordinací procesů směřujících k vyšším schopnostem EU a NATO prostřednictvím DPP a Evropské obranné agentury (EDA) by se spolupráce stala rovněž konstruktivnější.

Závěr

V oblasti dlouhodobého plánování bude nutné posílit roli **ACT NATO jako rozhodujícího prvku Aliance** pro koncepční činnost v dlouhodobém horizontu. Zatímco Společné velitelství pro operace (ACO – Allied Command Operations) se zabývá identifikací operačních požadavků, role ACT by měla spočívat v rozvoji dlouhodobých požadavků na schopnosti (LTCR – Long Term Capability Requirements) a identifikací toho, jaké schopnosti je třeba naplnit v rámci procesů obranného plánování. Proto by ACT NATO mělo být odpovědné za dohled nad implementací většiny iniciativ, které vzejdou ze současně navrhovaných a přijatých dokumentů. ACT se musí stát zároveň jakýmsi advokátem a hnacím motorem pro zavádění nových schopností v rámci Aliance. Lze očekávat, že pro ACT v blízké budoucnosti vyvstanou nové požadavky na vytvoření nových orgánů a doplňkových zdrojů. ACT bude mít rovněž za úkol propagovat vojenskou účinnost a reformy potřebné pro rozvoj budoucích schopností v prostředí narůstajícího omezování obranných zdrojů.

V řadě členských států Aliance probíhá v současné době aktualizace koncepčních dokumentů. Je tomu tak i v rezortu obrany ČR, kde je připravována Bílá kniha o obraně. Tento dokument bude definovat a zdůvodňovat roli a funkci ozbrojených sil ČR a směry rozvoje jejich schopností. V současnosti již přijatá **nová strategická koncepce Aliance by měla tvořit vstupní klíčový dokument pro tvorbu bílé knihy**, a to především v oblasti specifikace úkolů, iniciativ a oblastí transformací, jimiž by se měl rezort obrany pro naplňování aliančních závazků řídit.

Literatura:

- Affordable Defense Capabilities for Future NATO Missions*. Washington, DC: Published by the Center for Technology and National Security Policy, National Defense University, Fort Lesley, J.McNair, 2010.
- NATO 2020: Assured security, Dynamic engagement. Analysis and recommendations of the group of experts on a new strategic concept for NATO*. Brussels, Belgium: NATO Public Diplomacy Division, 2010.
- Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation*, <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>.
- Lisabonský summit – přelomové setkání NATO*, 20.11.2010, <http://www.army.cz/lisabonsky-summit-prelo-move-setkani-nato-49608/>.